

УДК: 711.455"324"

Н.А. Вусатюк

АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВСЕСЕЗОННИХ ГІРСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ. СТАН ПРОБЛЕМИ

Наявність рекреації, складової частини інфраструктури «житло – місце прикладання праці – рекреація – транспорт», є необхідною умовою для нормального існування кожного суспільства. Погляд на рекреацію, як на елемент демоекосистеми, наголошує на важливості даної функції та підкреслює необхідність відображення цим елементом визначальних з функціональної точки зору (системоутворюючих) видів діяльності. Адже саме такий підхід є запорукою цілісності демоекосистеми та її здатності до самоорганізації.[3]¹

В сучасній Україні питання рекреації є дуже актуальним, що підтверджується чисельними науковими дослідженнями, публікаціями, розробками та реалізацією багатьох проектів в цій сфері, тощо. Найбільш явно ця тенденція помітна в курортних зонах, а саме в Карпатах та в Криму.

У статті розглянуті гірсько-рекреаційні комплекси. У зв'язку з тим, що рекреація, особливо в гірській місцевості, зазвичай дуже тісно пов'язана з заняттям спортом, треба розглядати гірсько-рекреаційні комплекси, як водночас рекреаційні і спортивні установи. Доречі, ці дві функції можна окреслити як сумісні, що впливає з самого тлумачення терміну рекреації:

“Рекреація (від лат. *Recreatio* – відновлення) — поняття, яке охоплює всі види відпочинку. Відновлення здоров'я і працездатності шляхом відпочинку на лоні природи, або під час туристичної поїздки з відвіданням національних парків, архітектурних пам'яток, музеїв.

В поняття рекреація включають:

- розширене відтворення фізичних, інтелектуальних та емоційних сил людини;
- будь-яка гра, розвага, яка використовується для відновлення фізичних та розумових сил;

---

¹“С позиций экологического подхода объект районной планировки является не технической системой, регулируемой на основе технико-экономических критериев, а системой взаимодействия населения и окружающей среды, обеспечивающей необходимые условия жизнедеятельности человека и направленной на удовлетворение его биологических и социальных потребностей, - демоекосистемой”. Г.И. Лаврик [3, ст. 20]

- найбільший сегмент індустрії дозвілля, що швидко розвивається, пов'язаний з участю населення в активному відпочинку на відкритому повітрі;
- перебудова організму, що забезпечує можливість активної діяльності за різних умов, характеру і змін навколишнього середовища;
- цивілізований відпочинок, що забезпечується різними видами профілактики захворювань в стаціонарних умовах, екскурсійно-туристичними заходами, в процесі занять фізичними вправами”. [12]

Необхідно зазначити, що завдяки великому рекреаційному потенціалу вище зазначених територій, деякі місцеві рекреаційні утворення беруть свій початок ще з часів царської Росії. Наприклад, в Карпатах, а саме на території Трускавця та в його околицях, наявність цілющих мінеральних джерел сприяли створенню бальнеологічних курортів, куди приїжджали лікуватися з усієї Росії та Європи.

За радянських часів ситуація змінилася. Гірсько-рекреаційні комплекси того часу були переважно монофункціональними. Загалом їх було два типи: гірськолижні (зорієнтовані переважно на спортсменів) та бальнеологічні (санаторії).

Важливою особливістю було те, що всі ці курортні зони мали досить низький рівень комфорту: погана транспортна доступність, низька комфортабельність готелів та їх недостатня кількість, слабо розвинена розважальна інфраструктура.

Дослідження по даній темі, які проводилися за радянських часів, були класифіковані Г.М. Шульгою з посиланням на окремих дослідників наступним чином:

- “- теоретичні аспекти проблеми планування та забудови гірсько-рекреаційних систем;
- містобудівні питання формування планувальної структури гірсько-спортивних центрів і об'ємно-планувальні рішення окремих комплексів;
- проектування комплексів для зимового відпочинку, як специфічної категорії гірсько-рекреаційної системи, а саме:
  - основні напрямки розвитку і типології рекреаційних центрів в Альпах і Карпатах на основі аналізу закордонного досвіду;
  - методика розподілу рекреантів в гірському ландшафті;
  - архітектурно-планувальна організація та система обслуговування; специфіка вимог зимових видів спорту до гірсько-рекреаційних комплексів;
  - оцінка природних умов гірських районів для організації зимового відпочинку”. [6]

Активну участь в дослідженнях з заданої тематики та втіленні теоретичних положень в реальні об'єкти брали проектні та науково-дослідні інститути.

Зміна суспільного ладу в 90-і роки дуже вплинула на туристичну галузь та розумінні рекреації в цілому. У вітчизняних курортних зон з'явилися конкуренти за кордоном. Стало зрозуміло, що саму концепцію формування, організації гірсько-рекреаційних комплексів необхідно переглядати. За ринкових відносин монофункціональність комплексів стала суттєвим недоліком, з'явилася необхідність в створенні широкого спектру готелів, розважальної та обслуговуючої інфраструктури тощо.

Серед наукових праць 90-х років за темою рекреації необхідно виділити дослідження з наступних тем:

- функціональна, об'ємно-просторова та композиційна структура гірськолижних комплексів - Г.М. Шульги;
- формування закладів відпочинку та туризму в історико-архітектурному середовищі – А.В. Лесика;
- розробка методологічних основ з функціонально-планувальної організації рекреаційних систем — В.В. Шулика;
- формування водно-туристичних комплексів — Д.В. Єжова, С.О. Ніканорова.

Важливим напрямком досліджень стало вивчення іноземного досвіду в сфері проектування гірсько-рекреаційних установ, сучасних тенденцій, проблем, підходів до проектування. Таким чином в Україні сьогодні досліджуються наступні питання:

1. екологія — наслідки втручання в живу природу [8];
2. використання відновлюваних джерел енергії;
3. врахування потреб маломобільних груп населення;
4. інші архітектурні та містобудівні проблеми формування гірсько-рекреаційних комплексів.

Такі дослідження знайшли відображення, наприклад, в розробках «КиївЗНДІЕП» "Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель. Фізкультурно-спортивні споруди, адаптовані для потреб інвалідів", темою яких є адаптація спортивних споруд до потреб інвалідів.

У цьому ж збірнику у статті "Системный подход к формированию комфортабельной среды жизнедеятельности маломобильных групп населения на основе общей теории демоекосистем" (Н.В. Сисойлова) розглянуто питання формування комфортабельного середовища життєдіяльності маломобільних груп населення на основі загальної теорії штучних екологічних систем населення — демоекосистем.

Важливим кроком було розроблення нормативів ДБН В.2.2-13-2003 "Будинки і споруди. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди", в склад яких увійшли лижні бази. Доречі, питання адаптації споруд до потреб інвалідів було в значній мірі враховано в цих нормах.

Але всі проблеми сучасних гірсько-рекреаційних установ ці дослідження поки що не вирішують, а їх досить багато. Серед них проблеми, спричинені швидким освоєнням нових територій під рекреаційну функцію, такі, як хаотичність забудови, екологічні проблеми, транспортні, тощо. Характерною особливістю є наявність двох типів гірсько-рекреаційних установ: старого зразка, що підлягають оновленню (наприклад Славське), та нові комплекси, поява яких обумовлена освоєнням нових територій під рекреаційну функцію (наприклад Буковель).

Для кращого розуміння ситуації щодо рекреації та спортивних споруд на теренах України доречно навести статистичні данні (див. рис. 1, 2).[2]

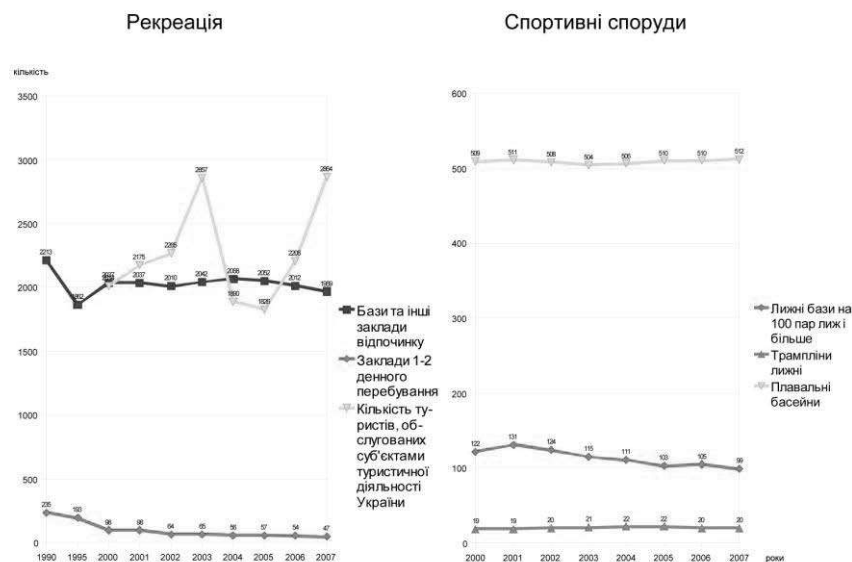

Рис. 1. Статистичні данні (рекреація та спорт)

Діаграми можна прокоментувати наступним чином: з кожним роком збільшується кількість туристів, що обслуговуються суб'єктами туристичної діяльності України, і хоча кількість споруд в деяких випадках зменшується, необхідно зазначити, що в зв'язку з переобладнанням багатьох споруд під сучасні умови, "якість", а саме комфортабельність, конкурентоспроможність цих споруд з кожним роком зростає.

Досить сильно на розвиток рекреаційної сфери впливають і зовнішні чинники. Так наприклад, проведення футбольного змагання Євро 2012 сприяло будівництву готелів в різних місцях країни.

Доречі, за оцінкою іноземних експертів, саме готелі є найбільш недорозвиненим видом нерухомості України: по-перше, їх дуже мало, а по-друге, подавляюча більшість з них є мало комфортабельними. Для порівняння: на кінець 2007 року кількість місць тимчасового перебування в Україні складала 1420 і в них 62165 номерів, у той же час в Австрії – 68745 місць тимчасового перебування і в них понад 1 мільйон номерів.[11]

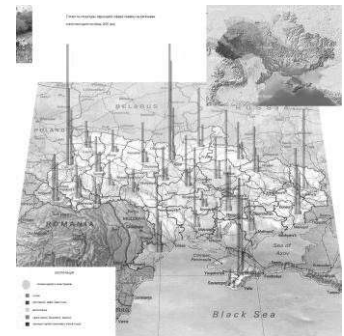
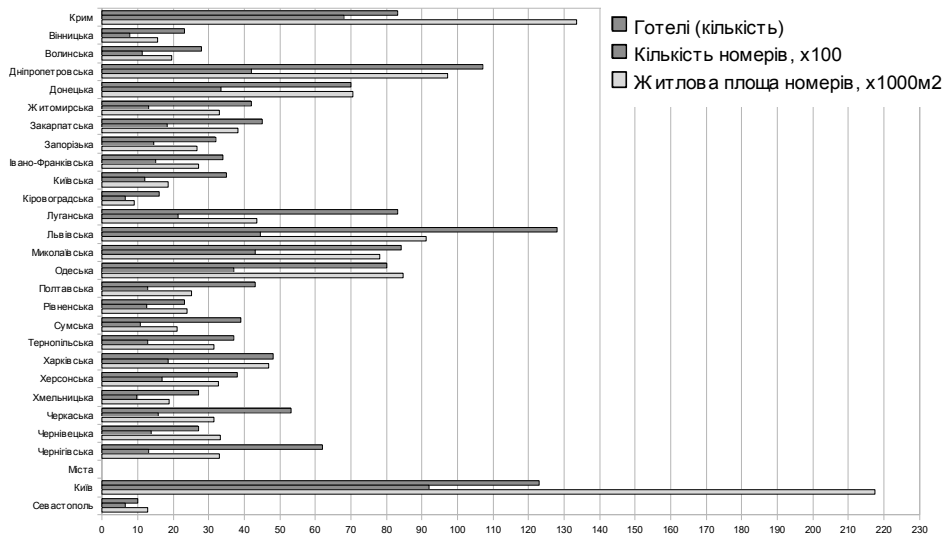

Рис.2. Готельна інфраструктура України

Таким чином можна констатувати, що проблема всесезонних гірсько-рекреаційних комплексів є на сьогоднішній день дуже актуальною.

Вирішення багатьох проблем в цій сфері лежить у вивченні закордонного досвіду проектування та в комплексному підході до організації рекреаційних зон.

Повертаючись до цитати [1], хотілося б відмітити, що в ідеалі архітектурно-планувальна організація гірсько-рекреаційних комплексів, як підструктури демоекосистеми, має виходити саме з “взаємодії населення та оточуючого середовища” та бути направленою на “задоволення біологічних та соціальних потреб людини”. Саме такий “екологічний” [3] підхід допоміг би вирішенню багатьох проблем сучасних гірсько-рекреаційних комплексів.

Література

1. ДБН В.2.2-13-2003 “Державний комітет України з будівництва та архітектури. Будинки і споруди. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди»
2. Під ред. О.Г. Осауленка “Статистичний щорічник України за 2007 р.” Київ «Консультант», 2008
3. Г.И. Лаврик “Методологические основы районной планировки”. М. Стройиздат. 1975г.
4. Під ред. Куцевич В.В. “Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель. Фізкультурно-спортивні споруди, адаптовані для потреб інвалідів”, К. «КиївЗНДІЕП», 2005
5. В.В. Шулик. Автореферат “Методологічні основи формування рекреаційних систем в Україні”. 2008р.
6. Г.М. Шульга. Автореферат “Архітектурно-планувальна організація гірськолижних комплексів на прикладі Українських Карпат”. 1990р.
7. А.В. Лесик. Кандидатская. “Принципы использования памятников архитектуры прикарпатья под туристские базы”. 1978 р.
8. А.В. Лесик. Докторская. “Формирование учреждений отдыха и туризма в историко-архитектурной среде Украины”. 1992 р.
9. Н.А. Вусатюк. Стаття на тему "Категоризація гірськолижних комплексів" у збірнику "Сучасні проблеми архітектури та містобудування" № 19.
10. Lavery, P. (1991) Resorts and recreation. In P. Lavery (Ed.), Recreational geography. London: David&Charles, Ltd.
11. Delta Gruppe, Presseinformation, 11. Oktober 2006: Pressegespräch DO Project Development Immobilienmarkt Ukraine “Immobilienboom in der Ukraine mit österreichischem Know-How”.
12. Інформація з сайтів <http://uk.wikipedia.org>; www.bukovel.com; www.ecosign.com

Анотація

У статті дається стислий опис сучасного стану проблеми архітектурно-планувальної організації гірсько-рекреаційних комплексів, як підструктури демоекосистеми.

Аннотация

В статье дается краткое описание современного состояния проблемы архитектурно-планировочной организации горно-рекреационных комплексов, как подструктуры демоекосистемы.